תיז (א) הוא מנהג טוב · בטור מפרקי ר"מ לפי שלא רצו הכסיס לתת
מזמיכן לבעליהן במעשה הענל לכך נתן להם הקב"ה שיהיו משמרות
ר"ח יותר מהאנשים ואחר כך מביא כסף אחיו הרר"י לפי שהמועדות ניתקנו
כנגד האבות וי"ב ר"ח הסנה כנגד י"ב שבטים וכשחטאו בעגל נטלו מהן ונתנו
לכהונה שלא היו באותו חטא והקב"ה היתה לזכר שלא היו באותו חטא והקב"ה
ב"י היתה אר"א לכך נתן להם שכרן דכיון שכבר נתן ר"ח לישראל אע"פ שבשחטאו
האנשים ניטל מהם. הכסיס שלא חטאו דין הוא שלא יטול מהם ולא מקרי נתינת שכר
מה שלא ניטל מהם ותי' ב' תירוצים ולעד"ל דהשכר שהיה שייך ומוכן לאנשים בשביל זה
השמירה של ר"ח ניטל מהם וניתן להכסיס
יותר על מה שמגיע להם מלד עצמן ע"ד
שמצינו שהלדיק מוטל חלקו וחלק הרש"בג"ע:

תיח (א) אין נוזרין תענית על הצבור בראשי חדשים
חנוכה ופורים ואם התחילו שנזרו להתענות כך וכך ימי'
והתחילו בהם קודם ר"ח ג אפי' יום א' אין מפסיקין
ומתענין ד ומשלימין:

ג ה ב (ב) יחיד שקבל עליו תענית כך וכך ימים
ופגע בו ר"ח או שקבל עליו להתענו' בר"ח ו אם
קבלו בלשון קבל' תעני' בעלמא אינו צריך התרה ואם
קבלו עליו בלשון הרי עלי שהוא לשון נדר צריך התרת
חכם (ב) (ועיין (ג) בי"ד סי' רט"ו ס"ג):

ד ז אם נשבע להתענו' כך וכך ימים ואירע בהם ר"ח
השבועה חלה עליו משעם איסור כולל ואם נשבע
בפירוש להתענו' בר"ח נ"ל שחלה עליו שבועה כיון
שאינו אלא מדרבנן (ג) אלא שמדברי ח הרמב"ם נראה
לכאורה שהוא מדאורייתא [וע"ל סי' תק"ע]:

ה ט (ד) המתענה בר"ח או בחנוכה ופורים תעני'
(ד) חלום צריך למיתב תעניתא לתעניתיה:

הלכות ראש חודש

תיז ובו סעיף אחד:

א ח א (ח) ראש חודש מותר בעשיית מלאכה ב (ב) והנשי'
שנוהגות שלא לעשות בו מלאכה (א) הוא ג מנהג
טוב הגה ואם המנהג לעשות מקצת מלאכות ולא לעשות קצתן ג אזלינן
בתר (ג) המנהג: (ב"י)

תיח דין תענית בראש חודש ובו ה' סעיפים

א ח ראש חודש א (ח) אסור בתענית:

ב (א) ג אין גוזרין תענית על הצבור בראשי חדשים
חנוכה ופורים ואם התחילו שנזרו להתענות כך וכך ימי'
והתחילו בהם קודם ר"ח ג אפי' יום א' אין מפסיקין
ומתענין ד ומשלימין:

ג ה ב (ב) יחיד שקבל עליו תענית כך וכך ימים
ופגע בו ר"ח או שקבל עליו להתענו' בר"ח ו אם
קבלו בלשון קבל' תעני' בעלמא אינו צריך התרה ואם
קבלו עליו בלשון הרי עלי שהוא לשון נדר צריך התרת
חכם (ב) (ועיין (ג) בי"ד סי' רט"ו ס"ג):

ד ז אם נשבע להתענו' כך וכך ימים ואירע בהם ר"ח
השבועה חלה עליו משעם איסור כולל ואם נשבע
בפירוש להתענו' בר"ח נ"ל שחלה עליו שבועה כיון
שאינו אלא מדרבנן (ג) אלא שמדברי ח הרמב"ם נראה
לכאורה שהוא מדאורייתא [וע"ל סי' תק"ע]:

ה ט (ד) המתענה בר"ח או בחנוכה ופורים תעני'
(ד) חלום צריך למיתב תעניתא לתעניתיה:

תיז א ר"ח וכו'. בשבת שלפני ר"ח מברכין החודש חוץ מלפני ר"ח תשרי
דכתיב בכסא ליום חגנו ועסיי רפ"ד ובכ"ה כ' שיש מקומות שאין
נוהגין לברך ר"ח אב ועיין בספר ת"ד סי' קפ"ח וכתוב בספר ירחים לאין זה
קידוש כית דין אלא שמודיעים להעולם מתי ר"ח עכ"ל ומ"מ נהגו לעמוד בשעת
אמיר' ר"ח ביוספלוני לוגמת קידוש החודש
שסי' מעומד: ב וכסיס שנהגו. לפי שלא
פרקו זמיסה לעגל ניתן להם ר"ח לי"ט
(טור): ג אזלינן בתר המנהג. דמעיקרא
הכי קבילו עלייהו (כ"י) ודוקא שהתנו בפי'
אבל בסתם אין להקל להם כלל (כ"ה משא
מלך ח"ז):

נהגו קצת להתענות ערב ר"ח ואם חל
ר"ח ביום א' מתענין ביום ה'
(כ"ח סי' תרפ"ו מנהגים) ואם חל ר"ח
בשבת מתענין ביום ו' וכ"מ סימן ת"ע
וכמגילה דף ד' ע"ב לבל הרמ"ע כתב
בתשובה דלעולם יש להתענות יום הכיפורים
שלפני המולד דהטעם מפוסמיעוט
הירח. ושמעתי שהמקובל ר"י סרוק זצ"ל
התענה ביום המולד עד שהגיע המולד ואז
אכל אפי' חל המולד בחצי היום ואעפ"כ
מי שיש לו מנהג צריך להוגג כך ואסור
לשנותו עד שיתירו לו רבו ופשוט דאפי'
בע"ש צריך להשליש כמ"ש בי"ד לענין יום
שמת בו אביו דאם חל פעם ראשון בחול
צריך להשליש אפי' אם חל אח"כ בע"ש ה"ה
כאן אם השליש בפעם הראשון צריך להוגג
לעולם. ואם בפעם הראשון לא השליש אפי'
בחול א"ל להשליש. מיהו במקום שעושין
ממנו ת"ל וקורין ויחל והוא ממנה עתה
צריך להשליש עפסי' רמ"ע וסי' תקע"ב ס"ב וספ"ג דעירובין:

ונ"ל מנהג טוב לומר סליחות קודם תפלת המנחה כי מן המנחה ולמעלה
חל ר"ח ועמ"ש סי' תק"ן ובתשובת פ' בראשית לית' אאפי' חל פורים
בשבת אין מתענין ביום ו' שעיקר התענית סליחות ורחמים ולא יוכלו לקיים
עונג שבת · ומ"ע כתב שיאמרו בסעודת הלילה שלא ליכנס בה בשתות מעוכה
ובקצת מקומות אם חל בע"ש אין אומרים סליחות במנחה. כתב הב"ח שאין
לבוף עבדו ושפחתו למלאכה ואם רוצה לעשות בעצמו אפי' מלאכה בכידה עושה:

תיח א אסור בתענית · כתב ב"י סי' תקע"ב אבל בשאר ק"ק ווירמשא מתענין
הגזירה בר"ח סיון וכ' מ"ע בתשובה דלא יפסין מייניהו בעצמא
ומיהו ספ"ג דעירובין כתב דמותר להתענות בו תענית שעות אבל להרמב"ם
אסור שהוא דאורייתא ובסעי' קפ"ח איתא שאפי' אכל פירות יצא וא"ל לאכול
פת: ב יחיד שקבל וכו' · כ"ל דהמתענה תענית חלוס בר"ח ניסן לו
בר"ח אב א"ל ליתיב תענית לתעניתו כיון די"א דמלוה להתענות כמ"ש סי' תק"פ וסי' תקל"ז: מלוה

ועתוס' בפ"ג דשבועות כ"ד א' ד"ה אלא כו': נ"ל שחלה. מזיר ד' א' וכגי' תוס' שם וכן מוכחא כו' ותוס' ברים פ"ג דשבועות ובפ"י דפסחים ק"ז א' וגמ' יומא ע"ד א': כיון שאינו. שהוא מימיס הכתובים במגילת תענית ועתוס' בתענית י"ב א' ד"ה ואם כו' ותו' בברכות מ"ע ב' ד"ה לו: אלא שמדברי. כמש"ש י"ז ב' ר"ה י"ע א' ר"ח דאורייתא ר"ל שיש לתן סמך מדאורייתא: ס"ה המתענה בר"ח אר כו'. ר"ה י"ח ב' לאו והתענו:

באר היטב

תיז (א) ר"ח. שבת שלפני ר"ח מברכין החודש חוץ מלפני ר"ח תשרי דכתיב בכסא ליום חגינו ועסי' רכ"ד
ובכה"ג כתב שיש מקומות שאין נוהגין לברך ר"ח אב. וכתב בספר ירחים דאין זה קידוש כ"ד אלא
שמודיעים להעולם מתי ר"ח עכ"ל ומ"מ נהגו לעמוד בשעת אמירת ר"ח ביום פלוני לוגמת קידוש החודש
שהיה מעומד. ובמנהגים כ' כשמברכים החדש א"א בקרוב כדי שלא יהא רק כ"א תיבות כמנין הסס של
אהיה וגימטריא א"ך טוב: (ב) והכסיס. לפי שלא פרקו זמיסה לעגל ניתן להם ר"ח לי"ט. טור: (ג) המנהג
דמעיקרא הכי קבילו עלייהו ב"י. ודוקא שהתנו בפירוש אבל בסתם אין לקבל להם כלל כנה"ג. ואף במקום
שנהגו לעשות אין הבעל יכול לכופה ולעבדיו העבדים אין יכול לכופן למלאכה בכידה ובעצמו מות' אפי' מלאכי
בכידה ב"מ בע"ש. נהגו קצת להתענות ערב"ר ואם חל ר"ח ביום א' מתענין ביום ה'. ב"ח סימן תרפ"ו
ומנהגים. ואם חל ר"ח בשבת מתענין ביום ו' וכ"מ סי' ת"ע אבל הרמ"ע כתב בתשובה דלעולם יש להתענות
יום הכיפור שלפני המולד · ושמעתי שהמקובל מהר"י סרוק התענה ביום המולד עד שהגיע המולד ואז אכל
אפי' חל המולד בחצי היום ובע"פ מי שיש לו מנהג צריך להוגג כך ואסור לשנותו עד שיתירו לו רבו.
ופשוט דאפילו בערב שבת צריך להשליש כמו שכתב ביורה דעה לענין יום שמת בו אביו דאפילו חל בפעם ראשון

מחצית

סי' תיז (כ"ק א) ר"ח כו' סי"מ שא"ל לברך ר"ח אב. כמדומה ראיתי בספר א' אמ"ז מלאתיו בהגהת
מרדכי פרק אלו מגלחין בשם תוספתא ותחה שם טעם זה ודין זה הובא לקמן בענ"ז ר"ס תקמ"ט
ע"ש. הטעם שאיזב קיבל את יומו ואמר במספר ירחים אל יבא וברך אסמכתא הוא"ל ומודם זה של פורענויות
לכן אין מברכים אותו כשאר חדשים: דאין זה קידוש ב"ד. דא"כ היה צריך לעמוד בדין קידוש ב"ר: אבל
בלחמת אין אנו יכולים לקדש דאין אנו סמוכים. וגם א"ל לקידוש דבבר בעלמא: (ס"ק ב) ובסיס כו' לפי כו' ניתן
להם כו' עיין בע"ז ס"ק א' מ"ש וע' בב"ח. ואולי י"ל קושייתם דאפשר לא ניתן ר"ח לישראל כ"א במצות
עשה והוי מ"ע שהז"ב שהכסיס פטורות וא"כ לא היה לכסיס חלק בי"ט של ר"ח ולאחר מעשה העגל ניטל
מאנשים וניתן לכסיס בשכרן: (ס"ק ג) אזלינן כו' ודוקא שהתנו בפירוש ר"ל אם חזינן מקום שנוהגין שעושים
קצת מלאכות וקצת מלאכות אין עושים מסתמא אמרינן דודאי לכתחלה התנו כך בפירוש אבל קבל שנתקבץ
מחדש וקבלו סתם ויודעי' שקבלו סתם אין להקל להם כן נלע"ד: ואם חל ר"ח בשבת כו' וכ"מ סימן ת"ע
שכתב שהנכורים מתענים בערב"פ וכתב ואם חל ערב"פ בשבת י"ל שמתענים ביום ה' ולא כתב כלום איך
הדין אם חל ערב"פ בע"ש אלא ודאי דבה"ג מתענים בע"ש והטעם כמ"ש להבא אף דיש לדחות קצת דאיה
זו וק"ל: ובמגלה דף ד' ע"ב. דתניא חדא י"ד אדר שחל בשבת אין קורין המגילה בשבת ונדחו עיירות שזמנם
בי"ד אמר רבי שבדשים ליום הכיפור דהיינו יום ה' שלפניו ותניא אידך בשאל אמר רבי דעיירות
קורין בו ביום ומסיק הש"ס הטעם דוקא בשאל בשבת ביון דעב"פ נדחים דהא בשבת אין קורין לכך נדחו
ליום ה' משא"כ בשאל י"ד בע"ש דע"ש זמנם קורין בע"ש נא"כ ה"ה הכא ואף דחכמים מולקים שם על רבי
היינו מגזירה הכתוב ע"ש: ואעפ"כ מי שיש לו מנהג. ר"ל דלא כמ"ש מ"א צריך להחזיק במנהגו שלא
לעשות כמ"א או כהרמ"ע או כר"י סרוק אם לא שיתיר לדרו: דאפילו אל פ"א נחוא כו' כ"ה דעת מהרש"ל
ושל"ה וכמ"ש גם הב"ח ומהרש"ל בתשובה סימן ט"ד דביה"ל לי אל פעם אחת בע"ש הרשות בידו שלא להשליש
ופי"ז מעתה כל עת שיחול בע"ש א"ל להשליש אף שבשאים שבימתים היה אל בחול והשליש משא"כ בשפעם
ראשון אל בחול דאז היה צריך להשליש עד ל"ה ואז בשאל אם"כ בע"ש ג"כ צריך להשליש שבבר קיבל עליו
בנדר להשליש וא"כ ה"ה לענין ערב"ח דאם בפעם א' לא השליש כשהתענה פ"א ערב ר"ח גם אי אל אם"ז
בע"ש א"ל להשליש ומשמע אפילו אח"ז התענה בערב"ח והשליש מ"מ כיון דבפעם א' לא השליש לא קיבל עליו
בנדר להשליש וא"כ בשאל בע"ש א"ל להשליש דומיא דתענית יא"ל (ולענ"ד יש לחלק בשלמא ביא"ל שבתב שאם
אל פ"א בע"ש ולא השליש שוב א"ל להשליש כשיחול עוד בע"ש אף שבשאים שבימתים אל בחול והיה משליש
כריכו מ"מ חזינן דבאל פ"א לא קיבל להשליש: מה שאין כן בערב"ח כשהתענה פ"א בחול ולא השליש אי
אח"כ אל בחול והשליש אמה לא יצטרך להשליש בשאל בע"ש הרי שוב קיבל להשליש ואמה יש"ל דהקבלה
להשליש היה דוקא לחול ולא לע"ש ואפשר באמת כן כוונת מ"א במ"ש ואם בפ"א לא השליש אפילו בחול א"ל
להשליש ר"ל כשלא השליש אח"ז בערב"ח הכא אחריו אלא שבא לשחול עוד על עד"ח הבא אחריו ודוחק.
אך בתשובת חוט השני סימן ס"ו בקפק על שכתב רש"ל דכמו אף שהתענה בחול לא אמרינן דקיבל עליו
להתענות אפילו אל בשבת דאיכא איסורא להתענות ה"ה די"ל דלא קיבל להשליש כי אם בחול אבל לא בשיחול
בע"ש דאינו נכון כל כך ליכנס לשבת בשאה מעוכה כדלעיל סי' רמ"ו ואעפ"כ סיים לדינא שמבטל דעתו ואין
נוח מדברי מהרש"ל והעומדים בשיטתו. וכן בתשובת נחלת שבעה סי' ס"ח תמה על מהרש"ל וכתב דכן משמע
גם לשון רמ"א בהג"ה בי"ד סימן ת"ב דדוקא בשהשליש פ"א בע"ש אז צריך להשליש שוב גם בשיחול בע"ש
אבל בשהשליש בשאל בחול אינו קבלה לע"ש. והט"ז לעיל ס"ס רמ"ו כ' להדיא דהמיקל שלא להשליש בע"ש
אף שבבר השליש בשאל בחול לא הפסיד ע"ש: וכ"ל מנהג כו' ועמ"ש סי' תק"ן. ר"ל להמתענים ערב"ח
בשאל בע"ש בחותו יום איך יתנהגו לענין קריאת ויחל בתנחה בע"א ועיין בס"א סימן תקע"ב שק"ו שכתב בתקום
שנוהגים לדרוש דברי בכושים בערב"ח בתנחה קודם תפלת מנחה: ובתשובת כו' א"מ ביום וי"ו זה
חוזר על מ"ש תחלה בשאל ר"ח בשבת שיתענו בע"ש שהוא זמנו וע"ז כתב שבתשובת כתוב להיפך דאפילו
תענית אסתר שאל זמנו בע"ש לא יתענו בע"ש: ומ"ש כתב כו' ר"ל לפי שיטתו בשאל ר"ח ביום ו' והמולד הי'
בר"ח שהתענה ביום ה' שלפניו שהוא ערב"ח ויום הכיפור: אין להתענות תוך הלילה שהוא ר"ח. כתב הב"ח
בו' קיצר מאוד בדברי הב"ח ותוכן דבריו שבמרדכי כתב בשם ר"י ז"ל ועוד אור"י דמלאכה בכדה נגון לחרוש

הישקל

ולזרוע אסור אף לאכסים מדכתיב (שא"ל יהונתן לדוד) אשר נשבעתי שם ביום המעשה ותרגם המתרגם ביומא
דחולא מכלל דר"ח (שא"ל מאר חדש) אלו יום המעשה. וכתב הב"ח דאלייתו לחלק בין מלאכה בכדה לקלה
דאי נאמר שלא ניתן רק לנשים כמ"ש בפר"א דוחק לומר משום כשיש יקרא ר"ח אלו יום מעשה. ואי נאמר
דגם לאנשים אסור כל מלאכה חיקשי הא דפר"א. אע"כ ל"ל דלאנשים ליכא איסורא רק מלאכה בכדה ולנשים
אפילו מלאכה קלה אולם כתב שכ"ל שאין בו איסורא ואפילו רצה לעשות מלאכה בכבה אין מוחים בידו רק
שאין רשות לבע"ב לכוף לעבדיו העבדים לעשות מלאכה בכדה בר"ח ולאשתו אינו יכול לכופה אפילו מלאכה
קלה וזה שכרן שאין בעלה יכול לכופה. אבל אי רוצה אפילו אשה ב"ש אים לעשות אפילו מלאכה בכדה
ליכא אפי' איסור דרבנן עכת"ד. ולפ"ז מ"ש בשם הב"ח שאין לכוף לעבדו ושפחתו אלוקים בדיניהם דלעבדו
דוקא למלאכה בכדה א"י לכוף ולשפחתו העבדים אפילו לקלה א"י לכוף: ומ"ש ואם רצה לעשות כו'
היינו אפילו אשה ופר"ח כתב דאם אנשים רוצים לנהוג שלא לעשות מלאכה בר"ח הוי מנהג בורות ולא בעי
התרה ע"ש:

סי' תיח (ס"ק א) אסור כו' בר"ח סיון. ר"ל ואין משליטים ואף על פי כן כתב מ"ע דלא יפיכן מייהו ופ"ז
כתב מ"א דבשיחוכין משמע דמותר להתענות בר"ח אי אינו משליט. דאשה דאיבעיא ליה אשה
המתענה בערב שבת אי יפליט כיון שבבת לשבת עי"ז אשה המלמה בשאה מעוכה ה"ל מתענה בנקלת תחלת שבת
בעי למפשט מהא דאמר רשב"ל אי הייתי מבני סנאב בן בנימין שה"ל קרבן עצים והוא לשם י"ט בעשיר
בתב פ"א חל ט"ב בשבת ונדחה ליום א' והתענינו בו ולא הפלמנוהו מפני ס"ט שלנו היה ודייק הא בל שנה
היו מתענים בט"ב ומשליטים אלמא דבעי"ט משליטים וה"ה בע"ש: ודחי שאני י"ט דדבריהם בעין שלבני
סנאב הל"ל הוחיל ומתענים בו שעות ר"ל בשאינו משליט כמ"ש ראש"ל לכך בעי"ט דרבנן משליט ואע"ב
שבבבת בה מעוכה וה"ל מתענה (התחלת י"ט דרבנן אין בכך בלום דהא מתענים בו שעות משא"כ שבת דאסור
להתענו' בו לשם תענ' אפילו שעה. ליכא למפשט דמשליט בע"ש הרי מוכח דבי"ט דרבנן מותר להתענו' בו אי
אינו משליט ור"ח כתב הרב"י בשעיף ד' דאינו אלא דרבנן ולכן מותר להתענו' בו אי אינו משליט: שאפילו
אכל פירות כו' דמה"ט אי שבת יעלה ויבא בבה"מ אף דבשבת אי שבת רצה וביי"ט יעלה ויבא צריך לחזור לבדך
בהמ"ז שאלי שבת וי"ט דצריך לאכול פת משא"כ ר"ח הוי דאין רשאי להתענו' אבל אינו חייב בפת ופבי
באכילת פירות דאינו חייב לברך עליהן בהמ"ז:

ודע מ"ש בס"ע בשעיף ג' אם קבלו בלשון הרי עלי כו' צריך ה"ח כתב מ"א לקמן סימן תק"ע ס"ק ב' וז"ל
הרי עלי פי' שאמר הרי עלי אכילת יום פ' קונם עבי"ד סימן רע"ו אבל אם אמר הריני נודר להתענו'
יום א' ל"מ נדר ולכן נהגו שמי שאמר הריני נודר להתענו' ב' וה' כל יומות שבנה א"ל להתענו' בר"ח ואע"ל
הפרה עכ"ל. משמע מלשונו דבחול צריך להתענו' אפילו אמר לשון הריני נודר להתענו' וה"ע דהרב"י בי"ד
ס"ס ר"ו הביא ב' דיעות אי אמר נדר בלשון שבועה אי אל. ומשמע דעתו עיקר דאינו אל דדיעה זו הביא
שם דאשונה וכן דרכו בס"ע שדיעה א' עיקר ואעפ"כ כתב שם ז"ל כיון דהאידנא רגילים לנדור בלאי ליכא
אין להקל וצריך התרה שלא יהנהו קלות ראש בנדרים עכ"ל לכן בחול צריך להתענו' אף שאמר הריני נודר
להתענו' שהוא לשון שבועה כדי שלא יהנהו קלות ראש בנדרים אבל אין זה כדאי שיהי' אל בר"ח ולבך בר"ח
אפילו התרה א"ל דשוב לא שייך שלא יהנהו קלות ר"ל דהא חזי דבחול צריך להתענו'. ומ"ש בס"ע לחלק בין נדר
לשבועה דנדר שחל על הפקן ולכך נדרים חלים ע"ד מצוה משא"כ בשבועה שחל על האדם לכן אינו אל ע"ד
מצוה שהוא מוכבע ומומר מהר סיני לקיים המצוה אם לא בכולל ימים המותרים עם ימים אסורים דאז אל גם
על ימים אסורים. או על מצוה דרבנן גם שבועה אלה אפילו בלי כולל וכ"ז נתבאר בי"ד סימן רט"ו:
(ס"ק ב) המתענה בר"ח כו' בל"ל וקאי על סעיף ה'. ובסי' תקל"ז שכתב דאי התענה ת"ח בר"ה א"ל
למיתב תעני' לתעניתו כיון די"א דמלוה להתענו' בר"ה וה"ה כאן:

סי' תיט (ס"ק א) מלוה כו' וכ' הב"ח ולא נהגו כן כו' לענין דינא לבשות שעורת פורים בשבת. ר"ל אי אל
ט"ו אדר (די"ד לדידן א"א לחול בשבת) בשבת מוקפים חומה אף שקורין המגלה בע"ש. לענין
דינא לעשות כו'. א"ל דברי הב"ח שותרים זא"ז דכאן כתב ולא נהגו כן משמע דמן הדין יש לעשות שעורה
ביום א' ולקמן כתב לענין שעורת פורים דאפילו מדינא י"ל בשבת לא מצד מנהג לבד: וא"ל שיש לעשות כו' ר"ל
שלא לשנות המנהג ואעפ"כ לאחת אף לדעת ירושלמי: וכספר של"ה (בשער האותיות אות ק' מחלת דיני

מ עירובין י' ובתגיגה י"ח ובתוכחו הרי"ף והרא"ש בפ"ק דמ"ק. ב ירוש' פ"ק ד תענית ובפ' מ"ד מפרקי ר"ל:
מ משנה תענית ט"ו ב' שם ג שם בגמרא וכו' יוסי ד מסקנת הגמ' שם ה ברייתא תענית י"ב ובביאה הרא"ש בפ"ע דמדרש ו שם בשם י"מ ובשם הרמב"ן ז ב"י מדברי הרמב"ם בפ"ה מהלכות שבועות. ח בפ"ה מה' מדרש ע הגה"מ בפ"א מהלכות תענית:

יד אפרים

סי' תי"ז במג"א ס"ק ג' משום מיעוט לירח. נ"ב ואם מתענין בער"ח ולפעמים חל המולד ביום ההוא ומצא מתענים בחיבוטה וכדי להשליש כונת מסדרי יו"כ קטן בירידת הירח יש להתענות ביום הכניסה שלפניו ע"ש סי' ע"ע וסיים בה שלא נהגו כן פרושים שבישראל: סי' תיח בש"ע סעיף ג' הליון ג' אלא יחיד שקיבל עליו לריך לגיינו בסעיף ה' אלא המתענה בר"ח: במג"א סק"ב יחיד שקיבל כו'. הוא עצות ולריך לגיין המתענה בר"ח כו' כל"ל:

שערי תשובה

תיז (ג) המנהג. עיין באה"ט ועיין בפר"ח ודבר יוסף סי' מ"ה שאנשים הנוהגים שלא לעשות מלאכ' הוא מנהג בורות והבר"י כתב שכן נראה שכל הפטור כו' ע"ש ועיין בתשב"ץ ס"נ סי' רמה שנהגו איסור לטעות והיתר בתפירה ע"ש בטעם הדבר והכל לפי המנהג:

הגהות רעק"א

סי' תיז מג"א סק"א דוגמת קה"ח שהיה מעומד. בער אנכי ולא ידעתי היכן מלינו דקידוש החדש היה מעומד ואדרבה ברפ"ג דר"ה משמע שהיה מיושב:

ביאור הגר"א

סי' תיז ס"א והנשים. מגילה כ"ב ע"ב רש"י ותוספ' בשם הר"ת ורא"ש בשם ירושלמי ותגיגה י"ח א' ר"ח כו' יוכיח כו' ועתו' שם ד"ה ר"ח כו' א"ב כו': סי' תיח ס"א ר"ח אסור. תענית ט"ו ב'. י"ז ב'. ר"ה י"ט א' וירושלמי פ"ב דתענית: ס"ב אם קבלו כו' ואם. מהא דאמרינן בפ"ע דנדרים פותחין לחדש בשבתות וי"ע אלמא אפי' שבת וי"ט לריך התרה ובלקי"ל שם בנדרים חל על דבר מצוה והי' הרמב"ן דהכא מיירי שקבל בלשון קבלה דאינו נדר כמ"ש שם י"ב ב' וכי נדר הוא כו' ואפילו לדעתא בתרא אמר לא יהא כו' מ' דאינו נדר ועמ"ש בר"ש תק"ע: ס"ד אבנשבע. דאיסור כולל אלן אפי' לאאיסור דאורייתא כמ"ש הרי"ף. ורא"ש בפוף פסחים בשם הירוש' שבועה אלא כו'

מלוה

ועתוס' בפ"ג דשבועות כ"ד א' ד"ה אלא כו': נ"ל שחלה. מזיר ד' א' וכגי' תוס' שם וכן מוכחא כו' ותוס' ברים פ"ג דשבועות ובפ"י דפסחים ק"ז א' וגמ' יומא ע"ד א': כיון שאינו. שהוא מימיס הכתובים במגילת תענית ועתוס' בתענית י"ב א' ד"ה ואם כו' ותו' בברכות מ"ע ב' ד"ה לו: אלא שמדברי. כמש"ש י"ז ב' ר"ה י"ע א' ר"ח דאורייתא ר"ל שיש לתן סמך מדאורייתא: ס"ה המתענה בר"ח אר כו'. ר"ה י"ח ב' לאו והתענו:

ושאין בהן ביטול מלאכה כגון ראש חדש קורין ארבעה. וקשיא דהא בפרק אין דורשין בחגיגה (דף יח: ושם) אמרינן ראש חדש יוכיח שיש בו קרבן מוסף ומותר בעשיית מלאכה וי"ל דודאי מותר הוא בעשיית מלאכה לאכשיר אבל נשים אסורות במלאכה לפי שלא פרקו נזמיהן במעשה העגל*:

ולרב אשי מתני' מני לא תנא קמא ולא רבי יוסי דתניא כו' רבי יוסי אומר לעולם קורין שלשה ומפטיר אחד. וא"ת דלמא ר' יוסי היא והכי קאמר לעולם קורין שלשה והרביעי דהוי מפטיר אחד ולא בעי למימר אחד מן השלשה וי"ל דכי היכי דלת"ק ליכא למימר מפטיר אחד דהייבו רביעי דהא (ב) הוא ממעט בט' באב שהוא בשלישי ורביעי יותר משני וה' דלמא וא"כ מסתמא לא יחמיר בט' באב שהוא בב' וה' לקרות רביעי ואינו מחמיר לקרות אלא להפטיר הכי נמי לר' יוסי הוי המפטיר אחד מן השלשה שקראו: **ואיבעית** אימא רב פישוט ידיס ורגליס הוא דעביד כדעולא. וקשה וכי לא היה יודע (ג) דמני לשנויי הכי וכי ס"ד מעיקרא שיהא אסור בלא פישוט ידיס ורגליס וי"ל דמעיקרא אסר ליה מדרבנן בלא פישוט ידיס ורגליס ובסוף קאמר ואיבעית אימא אין אסור מדרבנן ורב פישוט ידיס ורגליס הוא דעביד דאסור מן התורה ומיהו קשה לישנא קמא דאסור מדרבנן בלא פישוט ידיס ורגליס יש לתמוה על בתי כנסיות שלנו שיש בהן רצפה היאך טופל שליח צבור על פניו ורגליה לי דמגלי אגלויי ובהכי שרי והכי נמי משמע בסמוך דמייתי ההיא דפרק אין עומדין דברכות (דף לד: ושם) דחזיון להו לאביי ורבא דמגלי אגלויי כן פירש רב האי גאון:

אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו. בירושלמי מפרש היכא שמתפלל בשביל הצבור אבל ביחיד לבין עצמו שפיר דמי:

קידה על אפיס. לא מכח הקרא הוא מפיק לה דהא כתיב כמי (ישעיה מב) אפיס ארץ ישתחוו לך אלא הכי גמיר ליה מרביה (ד) דגבי לשון קידה שייך אפיס: הכי אלעזר דאמר רבי אלעזר אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא אם כן נענה כיהושע בן נון דכתיב ויאמר ה' אל יהושע קום לך [וגו'] תנו רבנן *קידה על אפים שנאמר ותקד בת שבע אפים ארץ כריעה על ברכים וכן הוא אומר מכרוע על ברכיו השתחואה זו פישוט ידים ורגלים שנאמר *הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה *לוי אחוי קידה קמיה דרבי ואיטלע והא קא גרמא ליה והאמר רבי אלעזר לעולם אל יטיח אדם דברים כלפי מעלה שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה ואיטלע ומנו לוי הא והא גרמא ליה *אמר רב חייא בר אבין חזינא להו לאביי ורבא

מיפק לא נפקי ת"ש זה הכלל כל שיש בו ביטול מלאכה לעם כגון תענית צבור ותשעה באב *קורין ג' ושאין בו ביטול מלאכה לעם כגון ראשי חדשים וחולו של מועד קורין ד' שמע מינה אמר רב אשי והא אנן לא תנן הכי זה הכלל כל יום שיש בו מוסף ואינו יום טוב קורין ארבעה לאתויי מאי לאו לאתויי תענית ציבור ותשעה באב ולרב אשי מתניתין מני לא תנא קמא ולא רבי יוסי דתניא *חל להיות בשני ובחמישי קורין ג' ומפטיר אחד בשלישי וברביעי קורא אחד ומפטיר אחד רבי יוסי אומר לעולם קורין ג' ומפטיר אחד ואלא קשיא זה הכלל לא לאתויי ראש חודש ומועד הא בהדיא קתני לה בראשי חדשים ומועד קורין ארבעה סימנא בעלמא יהיב דלא תימא יו"ט וחולו של מועד כי הדדי נינהו אלא *נקוט האי כללא בידך כל דטפי ליה מילתא מחבריה טפי ליה גברא יתירא הלכך בר"ח ומועד דאיכא קרבן מוסף קורין ארבעה ביו"ט דאסור בעשיית מלאכה חמשה ביוה"כ דענוש כרת ששה שבת דאיכא איסור סקילה שבעה גופא רב איקלע לבבל בתענית צבור קם קרא בספרא פתח בריך חתם ולא בריך נפול כולי עלמא אאנפייהו ורב לא נפל על אנפיה מ"ט רב לא נפיל על אפיה דרצפה של אבנים היתה ותניא ואבן משכית לא תתנו בארצכם להשתחות עליה עליה אי אתה משתחוה בארצכם אבל אתה משתחוה על אבנים של בית המקדש כדעולא דאמר עולא לא אסרה תורה אלא רצפה של אבנים בלבד אי הכי מאי אריא רב אפילו כולהו נמי קמיה דרב הואי וליזיל לגבי ציבורא ולינפול על אפיה לא בעי למיטרח ציבורא ואיבעית אימא רב פישוט ידים ורגלים הוה עביד וכדעולא דאמר עולא לא אסרה תורה אלא פישוט ידים ורגלים בלבד וליפול על אפיה ולא ליעביד פישוט ידים ורגלים לא משני ממנהגיה ואיבעית אימא *אדם חשוב שאני *כדרבי נעונה כיהושע בן נון דכתיב ויאמר ה' אל יהושע קום לך [וגו'] תנו רבנן *קידה על אפים שנאמר ותקד בת שבע אפים ארץ כריעה על ברכים וכן הוא אומר מכרוע על ברכיו השתחואה זו פישוט ידים ורגלים שנאמר *הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה *לוי אחוי קידה קמיה דרבי ואיטלע והא קא גרמא ליה והאמר רבי אלעזר לעולם אל יטיח אדם דברים כלפי מעלה שהרי אדם גדול הטיח דברים כלפי מעלה ואיטלע ומנו לוי הא והא גרמא ליה *אמר רב חייא בר אבין חזינא להו לאביי ורבא

מיפק לא נפקי. הלכך לפניה בריך גזירה משום הכנסין כדאמרינן לעיל לאחריה לא בריך דלא חייש ליולאין: זה הכלל כל שיש בו ביטול מלאכה לעם. במה שהן מאחרין בבית הכנסת: כגון תענית צבור. שמותר במלאכה רוב תענית צבור מותרין במלאכה חוץ משל נשמים תורה אור אמלעייס ואחרונים: ותשעה באב. נמי מותר במלאכה אלא במקום שנהגו: ראשי חדשים. אין בו ביטול מלאכה כל כך שאין הנשים עושות מלאכה בהן והכי נמי אמרינן במס' ראש השנה (ד' יג:) גבי משואות משום ביטול מלאכה לעם שני ימים ושמעתי מפי מורי הזקן ז"ל שניתנה להם מלוה זו בשביל שלא פירקו נזמיהן בעגל (תוספות. ואני מלאתי בפרק מ"ה דברייתא דרבי אליעזר שמטו הנשים ולא רצו ליתן נזמיהן לבעליהן אלא אמרו להן אתם רוצים לעשות פסל ומסכה שאין בו כח להגיל ונתן הקב"ה שכרן של נשים בעולם הזה שיהו משמרות ראשי חדשים יותר מן האנשים ולעוה"ב הן עתידות להתחדש כמו ראשי חדשים שנאמר תתחדש כנשר נעורייכי ע"כ) ומקרא מסייעו דכתיב אשר נכתרת שם ביום המעשה (שמואל א כ) ותרגם יונתן ביומא דחולא והתם נמי גבי ר"ח קאי דקאמר ליה מחר חודש וקרי ליה לערב ר"ח יום המעשה אלמא ראש חדש לאו יום המעשה הוא ומועד נמי לאו ביטול מלאכה לעם שהרי באין לבית הכנסת יותר מימות החול לפי שאין עושין בו מלאכה אלא בדבר האבד: ולרב אשי. דאמר זה הכלל דמתני' לאתויי נמי תשעה באב דאית ביה מוסף תפלת ענינו: מתני' מני כו' חל להיות כו'. גבי תשעה באב תניא לה בשמעתא בתרייתא דמס' תענית: קורא אחד ומפטיר אחד. הקורא הוא הוי המפטיר: סימנא בעלמא. הא דהדר נקיט ליה בזה הכלל סימנא יהיב אין כו': כל דטפי מילתא מחבריה. כל יום העודף דבר מחבירו: לא אסרה תורה. בפסוק זה אלא שלא יעשו רצפת אבנים בבהכ"נ דוגמת של מקדש: לא בעי מטרח לבורא. שאם ילך יעמדו מפניו: פישוט ידים ורגלים. כשהיה טופל על פניו ושאר הבור לא היו עושין כן: לא משני. לא היה רוצה לשנות ממנהגו: ואיבעית אימא. לא היה רגיל ליפול על פניו (ה) כלומר שהיה אדם חשוב מ"מ אינו טופל על פניו: אלא כ"ש נענה. כלומר אל"כ בטוח במעשיו שהוא נענה בתפלתו: למה זה אתה טופל על פניך. אלמא אין לו לעשות: קידה. האמורה בכל מקום אינה אלא על אפיס: ארצה. משמע כולו שטוח ארצה: אחוי קידה. נוטן גודליו ונשען עליהם ושוחה עד שנושק את הרצפה וזוקף ומתוך שאינו יכול להשען על גודליו ואין ידיו מכוונות אותו בזקיפתו וצריך להתאמץ במתניו ומתוך כך נגלע בבוקא דאמתא: הטיח דברים כלפי מעלה. במסכת תענית עלית למרוס ואין אתה משגיח על בניך: הא והא גרמא ליה. לפי שהטיח נתקלקל בשעת הסכנה: דמגלי

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פי"ב מהלכות תפלה הלכה טז עור מ"ח סי' תקנט וסי' תקעט:

[וע"ע תוס' חגיגה יח. ד"ה ר"מ ותוס' ר"ה כג. ד"ה משום והוס' שבת כד. ד"ה לו דלמא]

לב ב מיי' שם עור מ"ח סימן תקנט:

לג ג מיי' פ"ו מהלכות ע"ז הלכה ו ופ"ה מהל' תפלה הלכה יד טוש"ע א"ח סי' קלא סעיף ח נסג"ס:

לד ד ה מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה יד ופ"ו מהלכות ע"ז הלכה ז:

לה ו מיי' פ"ה מהלכות תפלה הל' יד טוש"ע א"ח סימן קלא סעיף ח:

רבינו חננאל

ואסיקנא הלכתא דולג והלכתא אמצעי דולג: מתני' ביו"ט חמשה וביוה"כ ששה וכו' ואסיקנא נקוט האי כללא בידך כל דטפי מלתא מחבריה טפי בה גברא יתירא בר"ח ובמועד דאיכא קרבן מוסף קורין ז' ביו"ט דאסור בעשיית מלאכה ה' ביוה"כ דענוש כרת ו' בשבת דאיסורו בסקילה ז': גופא רב איקלע לתענית צבור קם קרא בספרא במקום כהן ואפילו רב אמי ורב אסי כהני חשיבי מיכף הוו כייפי ליה ושמואל דהוא כהן לא הוה התם פתח בריך חתים לא בריך. נפל כ"ע אאפייהו ורב לא נפל משום דרצפה של אבנים הוות קמיה דתניא ואבן משכית לא תתנו בארצכם. פי' רצפה כדכתיב על רצפת בהם ושש ודר וסוחרת וכדתנינן עמוד והפג על הרצפה וברצפה של אבני בית המקדש אתה משתחוה ולא ברצפה זולתי המקדש ואקשינן אי הכי לכ"ע אסיר ופרקינן קמיה דרב הואי איבעית אימא פישוט ידים ורגליהוה עביד רב וכדעולא דאמר לא אסרה תורה אלא פישוט ידים ורגלים. איבעית אימא אמאי לא נפיל רב אאפיה משום דר' אלעזר דאמר אין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו בצבור אא"כ נענה כיהושע בן נון שנאמר ויאמר ה' אל יהושע קום לך וגו': ת"ר קידה על אפים כריעה על ברכים השתחויה פישוט ידים ורגלים. וכולהו מקראי. לוי אחוי קידה קמיה דר' ונפל ואיטלע והאי גרמא ליה והא"ר אלעזר לעולם אל יטיח אדם דברים כלפי מעלה כו' ואסיקנא בתחלת ר' *) ישמעאל רבי אמי בשם רבנן דתמן לא התירו השתחויה אלא לתענית צבור ובלבד על הצד. ר' ינאי ועירא בשם אבהתיה כל מי שיפול על פניו ואינו כשר כיהושע [שאם יפול על פניו] יאמר לו מן השמים קום לך אל יפול ובלבד יחיד על הצבור. רב מפקר בבי' רב אחא. ורב [אמי] מפקר לאנש ביתיה כד דהוון נפקין לתעניתא לא תהוון רבעין כאורחכון. ר' יונה ורב אחא רבעין על סטרהון. אמר ר' שמואל חמית ר' אבהו רבע כי אורחיה. בי"ט

*) ל"ל ואסיקנא בירושלמי בפ' ר' ישמעאל הלכה ח' רב אמי וכו'.

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה ואיבעית אימא וכו' על פניו כלל שהיה אדם הוא ממעט בט' באב כשהוא חל בשלישי וברביעי: (ג) תוס' ד"ה ולרב אשי וכו' דהא יודע דבעי לשנויי: (ד) ד"ה קידה וכו' גמיר ליה מרביה ולא מייתי קרא אלא דגבי לשון קידה:

[שבת קמו. וש"נ]

[שבת נא.וש"נ] תענית יד.

כלכות לד: שבועות עז:

תענית כה. סוכה נג.

[כלכות לד: ע"ש]

הלכה א מתני׳ מקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים

עד חצות עושין מקום שנהגו שלא לעשות
אין עושין ההולך ממקום שעושין למקום שאינן
עושין או ממקום שאינן עושין למקום
שעושין ב נותנין עליו חומרי המקום שיצא
משם וחומרי המקום שהלך לשם ואל ישנה
אדם מפני המחלוקת: גמ׳ כתיב °שם תזבח
את הפסח בערב אין לי אלא הוא שלוחו מניין
תלמוד לומר ובשלת ואכלת מה תלמוד לומר
שם תזבח את הפסח בערב (ג) אינו בדין
שתהא עסוק במלאכתך וקרבנך קרב אבל אסרו
מלעשות מלאכה כהא דתני *להן כל איניש
דיהוי עלויה אעין וביכורין · האומר הרי עלי
עצים למזבח וגזירי למערכה ג אסור בהספד
ותענית ומלעשות מלאכה בו ביום *אמר רב
יונה אילין תמידין קרבנותיהן של כל ישראל
אינון אם יהוו כל ישראל עולין לירושלם לית
כתיב אלא °שלש פעמים בשנה יראה כל זכורך
אם יהיו כל ישראל יושבין ובטילין והכתיב
°ואספת דגנך מי אוסף להן את הדגן אלא
ד *שהתקינו הנביאים הראשונים עשרים וארבע
משמרות על כל משמר ומשמר היה עומד
בירושלם של כהנים ושל לוים ושל ישראלים ·
תני עשרים וארבעה אלף עמוד מירושלם
וחצי עמוד מיריחו *אף יריחו היתה יכולה
להוציא עמוד שלם אלא בשביל לחלוק כבוד
לירושלם היתה מוציא׳ חצי עמוד הכהני׳
לעבודה והלוים לדוכן וישראל מוכיחין על
עצמן שהן שלוחיהן של כל ישראל *תני
רבן שמעון בן אלעזר אומר כהנים ולוים
וישראלים ושיר מעכבין את הקרבן רבי אבון
בשם רבי אלעזר טעמא דרבי שמעון בן
אלעזר °כל הקהל משתחוים אלו ישראל והשיר
משורר אלו הלוים והצצרות מחצצרים אלו
הכהנים הכל עד לכלות העולה הכל מעכבין
את הקרבן רבי תנחומא בשם ר׳ לעזר שמע לה
מן הדא °ואתנה את הלוים נתני׳ לאהרן ולבניו
מתוך בני ישראל אלו הלוי׳ לעבד את עבדת
בני ישראל באהל מועד אלו הכהנים ולכפר
על בני ישראל *זה השיר ולא יהיה בבני
ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקדש אלו
ישראל מניין שהשיר קרוי כפר׳ חינני׳ אבוי דרב
ינטח בשם ר׳ בניה ולכפר על בני ישראל זה
השיר מניין שהשיר מעכב ר׳ יעקב בר אחא
ר׳ שמעון בולוטה בשם רבי חנינה ולכפר על
בני ישראל זה השיר הרי פסחי הרי קרבנן של כל ישראל הוא

עין משפט נר מצוה

א
ה מיימוני פ״ח מיו״ט הלכה יז טוש״ע ח״מ סי׳ תסח סעי״ג
ב
ב מיימוני שם הלכ׳ יח טוש״ע שם סד
ג
ג מיימוני פ״ו מכלי המקדש הלכה ט
ד
ד מיימוני שם הלכה ח

גליון הש״ס

(ה) עי׳ בחוס׳ ד׳ כ ד״ה מקום ובבעה״מ · ורימב״ן ורש״ש שם ועי׳ בירושלמי פ״ו מכלי המקדש · ועי׳ חוס׳ חגיגה ד׳ י״ח ע״ב ד״ה אלא :

תורה אור

פסחים נ״ח

ירושלמי תענית פ״ב הלכה ד

(תענית פ״ד) הלכה ב

תענית כו ה

פסחים נח ה

ירושלמי תענית פ״ד · הי״ב (הטעלה הפלין דף כט)

מ״ק פ״ב ה״ה
עי׳ מ״ק יג ב

עי׳ ערכין יא ה

גמ׳ אין לי אלא הוא שלוחו מנין בעצמו מנין שאפילו שלוחו יכול לזבחו ת״ל ובשלת ואכלת · משמע דוקא תבשיל ואכילה הוא דקפיד קרא שיהא בעצמו אבל זביחה אפי׳ ע״י שלוחו נמי כשר: מת״ל שם תזבח וגו׳ · דמשמע שהוא בעצמו ישחטנו פסחו: אינו בדין וכו׳ · כלומר בא הכתוב לאסרו במלאכה בשעה שנשחטו פסחו שאינו בדין שיהא קרבנו קרב והוא עוסק במלאכתו: אבל · באמת אסרו הכתוב מלעשו׳ מלאכה: כהדא דתני׳ במגילת תענית: להן כל איש לפיכך כל אדם שיש עליו להביא עצים וביכורים: האומר הרי עלי וכו׳ · תנא והדר מפרש הא דיש עליו להביא עצים היינו עצים למזבח וגזירי׳ והם עצים ארוכים למערכה אסור ביום הבאתו בהספד ותעני׳ ומלעשו׳ מלאכה לפי שבאתו היום הי׳ מקריב קרבן והוא הנקרא קרבן עצים: אילין תמידין· הני תמידין שמקריבין בכל יום קרבנותיהן של כל ישראל הם מ״כ היה ראוי שיהיו כולן עומדין על קרבנותיהן והיכי ליעביד: אם יהיו כל ישראל בכל יום בירושלים בשעת הקרבת התמיד אי אפשר: לית כתיב · הא לא כתיב: אלא שלש פעמים בשנה וגו׳· ולא בכל יום: אם יהו כל ישראל יושבין ובטילין · בכל יום ממלאכה כדין מי שמקריב קרבן שאסור במלאכה בכל יום ההוא ומי אי אפשר לומר: והכתיב ואספת דגנך· ואם כל ישראל ישבו בטלים מי יאסוף להם הדגן: אלא כלו׳ לפיכך התקינו הנביאים מעמדות שיעמדו על קרבן תמיד בשביל כל ישראל ובכל מעמד כהני׳ ולוים וישראלים והלקוהו לך״ד חלקי׳: ד״ד משמרו׳ מן הכהנים וכנגדן ד״ד מעמדו׳ מן הכהנים ולוים וישראלים: תני כ״ד אלף הי׳ · מעמד מלכני ירושל׳ · וחצי עמוד · ה׳ מלכני יריחו ואף מיריחו היו יטלין להגיע מעמד שלם של כ״ד אלף אלא בשביל לחלק כבוד לירושלים לא הוציאו מיריחו אלא חצי מעמד: הכהנים · שבכל מעמד היו לעבוד עבודה במקדש והם נקראים חצי משמר שהן עומדין בכל השבת ההוא והלוים· שבכל מעמד היו לשורר על הדוכן: וישראלים מוכיחין על עצמן· שעומדי׳ שם על קרבנות הציבור בשביל כל ישראל: כהנים ולוים וישראלים ושיר מעכבין את הקרבן · אם אין מעמד מכולן אין הקרבן לרצון דבעינן שיהיו הבעלי׳ עומדין על קרבנן: אלו הכהני׳· שנא׳ ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות: לעבוד את עבודת וגו׳ · אלו הכהני׳ פי׳ בני ישראל האומר כאן על הכהנים נאמר שיעבדו הלוים עבודת הכהנים: ולכפר על בני ישראל · היא עבודת הלוים והייט השיר דאין להן עבודה אחרת: אלו ישראל · שעומדין הלוים במקומם מ״כ אלו ישראל העומדים על הקרבן: מנין שהשיר מעכב · פי׳ מנין שמעכב כפרה ומעלה עליו הכתוב כאילו לא כיפר וכיפר: ולכפר על בני ישראל זה השיר · ומה כפרה מעכבת אף השיר מעכב: ופריך הרי פסח · שקרבנן של כל ישראל הוא

מראה הפנים

מקום שנהגו מה ת״ל שם תזבח את הפסח בערב אינו בדין וכו׳· לכאורה הוה משמע דמן התורה אסור בע״פ מחטות ולמעלה וכ״כ התוס׳ ריש פירקין שביאור להא דהכא· וסיימו ותשמע מהתם דמדאורייתא אסור ונראה דאף בזמן הזה צריכה הקרבה כיון שבאסר לא אסור לעולם · והוסיף המהרש״א על זה וכתב ותלמוד דידן נמי מני סבר האי טעמא וכו׳ ואינו כן דודאי גמרא דילן דאף דמצינו למימר דש״ל נמי האי דאסור דאסור מדאורייתא לא ס״ל · וזה מוכח מהסוגיא דאפי׳ לשנויא בתרא דתנאי התם אהא דפריך מאי דיריה ע״פ וכו׳ · ובקתר מ״כ התם סימן ברכה לא חזי אבל שמואי לא משמתינן ליה הכא שמואי משמתינן ליה והייטו תעוס דעבר על גזירה דרבנן דאי ס״ל דס״ל דמדאורייתא צריכא למימר דמשמתינן ליה · אלא שזה דרך הש״ס בכל מקום לומר כך על מתן דעבר לגזירה דרבנן וכ״כ הרמב״ם ז״ל בפ״ח מהל׳ י״ט ה׳ י״ז · ותשמע מדבריו דאף לטעמא דהאי תלמודא אינו אלא מד״ס אהרי כתב שם הטעם שמודין אותו לעשה מלאכה בע״פ אי מכין אותו מכת מרדות מפני שהוא יום שיש בו חגיגה ושחיטת קרבן · לפיכך יוש י״ל בגיסן אסור בעשיית מלאכה מדברי סופרים וכו׳ · ואינו אסור אלא מתחי היום ולמעלה שהוא זמן שחיטה וכו׳ · וא״כ נ״ל דהא דאף הכא מקרא אינו אלא אסמכתא בעלמא וכ״כ הרמב״ן ז״ל בספר המלחמות על דברי בעל המאור שגילה לפי טעם הירושלמי על מה שהביא הרי״ף ז״ל להאי דינא · והרי לא שייך האי טעמא אלא בזמן הקרבן · והשיב שאף בזמן הזה אסור הוא משום יו״ט וכו׳ דמשאסר הדבר נאסר לעולם בכל מקום שאפי׳ בעל דבר לא בעלה הגזירה עד שיעמוד ב״ד ויתיר שכל דבר שבאתנין וכו׳ וסיים ונראה לפי גמרתינו שהטעם אף מפני תלה ומרור שטרחתן מרובה וכו׳ כדברי רש״י ז״ל וכן פרישית בתחי׳ וכ״כ התרדכי ושאר פוסקים · ומדברי כולן דלכל הטעמים אינו אסור אלא מד״ס ונלא כדברי הריב״ש בתוספו׳ ואפשר לטעמא דהאי תלמודא: הכל מעכבין את הקרבן וכו׳· מהכלי ואחיה כמסקנת הש״ס דערכין דאין עיקר שירה אלא בפה · ד״א אף שיר הכלים מעכב כדכתיב: והצצרות וכו׳ ומאן דילוף מן הכתוב שבתורה אין שם רמז על השיר ולענין עיכוב לא מצינו בהדיא בתלמודא דילן דהשיר מעכב · וכן הרמב״ם ז״ל לא ביאר כלום לענין עיכוב לא בפ״ג מהל׳ כלי המקדש שמדבר שם מתנות שירה ולא בפ״ו מהל׳ תמידין שבתב שם סדר עבודת התמיד· אבל שהזכיר בפ״ז ממס׳ תמיד · ועוד ראיה נכונה לתמסקנת הש״ס דאין אין השיר מעכב הקרבן מדאמרינ׳ בערכין דף י״ז אין אומרים שירה אלא על היין כדר׳ יוחנן שם וכ״פ הרמב״ם בתמידין ומוסף פ״ד ממס׳ תמיד · ועוד ראיה נכונה לתמסקנת הש״ס דאין אין השיר מעכב הקרבן מדאמרינ׳ בערכין דף י״ז אין אומרים

שירי קרבן

ושיר מעכבין הקרבן · וכתבו תוספות פ״ב דערכין קשה דהא השיר בשעת ניסוך והנסך אין מעכב הקרבן, דתדם מביא זאבו היום ונסכו לאחר כמה ימים וכ״ל שיר מעכב הקרבן היינו כיסוך שאם אין שיר אין כיסוך ע״כ ולפמ״ש בקונטרס בלאו הכי ניחא ולשון

מקום שנהגו מה ת״ל שם תזבח את הפסח בערב אינו בדין וכו׳· לכאורה הוה משמע דמן התורה אסור בע״פ מחטות ולמעלה וכ״כ התוס׳ ריש פירקין שביאור להא דהכא· וסיימו ותשמע מהתם דמדאורייתא אסור ונראה דאף בזמן הזה צריכה הקרבה כיון שבאסר לא אסור לעולם · והוסיף המהרש״א על זה וכתב ותלמוד דידן נמי מני סבר האי טעמא וכו׳ ואינו כן דודאי גמרא דילן דאף דמצינו למימר דש״ל נמי האי דאסור דאסור מדאורייתא לא ס״ל · וזה מוכח מהסוגיא דאפי׳ לשנויא בתרא דתנאי התם אהא דפריך מאי דיריה ע״פ וכו׳ · ובקתר מ״כ התם סימן ברכה לא חזי אבל שמואי לא משמתינן ליה הכא שמואי משמתינן ליה והייטו תעוס דעבר על גזירה דרבנן דאי ס״ל דס״ל דמדאורייתא צריכא למימר דמשמתינן ליה · אלא שזה דרך הש״ס בכל מקום לומר כך על מתן דעבר לגזירה דרבנן וכ״כ הרמב״ם ז״ל בפ״ח מהל׳ י״ט ה׳ י״ז · ותשמע מדבריו דאף לטעמא דהאי תלמודא אינו אלא מד״ס אהרי כתב שם הטעם שמודין אותו לעשה מלאכה בע״פ אי מכין אותו מכת מרדות מפני שהוא יום שיש בו חגיגה ושחיטת קרבן · לפיכך יוש י״ל בגיסן אסור בעשיית מלאכה מדברי סופרים וכו׳ · ואינו אסור אלא מתחי היום ולמעלה שהוא זמן שחיטה וכו׳ · וא״כ נ״ל דהא דאף הכא מקרא אינו אלא אסמכתא בעלמא וכ״כ הרמב״ן ז״ל בספר המלחמות על דברי בעל המאור שגילה לפי טעם הירושלמי על מה שהביא הרי״ף ז״ל להאי דינא · והרי לא שייך האי טעמא אלא בזמן הקרבן · והשיב שאף בזמן הזה אסור הוא משום יו״ט וכו׳ דמשאסר הדבר נאסר לעולם בכל מקום שאפי׳ בעל דבר לא בעלה הגזירה עד שיעמוד ב״ד ויתיר שכל דבר שבאתנין וכו׳ וסיים ונראה לפי גמרתינו שהטעם אף מפני תלה ומרור שטרחתן מרובה וכו׳ כדברי רש״י ז״ל וכן פרישית בתחי׳ וכ״כ התרדכי ושאר פוסקים · ומדברי כולן דלכל הטעמים אינו אסור אלא מד״ס ונלא כדברי הריב״ש בתוספו׳ ואפשר לטעמא דהאי תלמודא: הכל מעכבין את הקרבן וכו׳· מהכלי ואחיה כמסקנת הש״ס דערכין דאין עיקר שירה אלא בפה · ד״א אף שיר הכלים מעכב כדכתיב: והצצרות וכו׳ ומאן דילוף מן הכתוב שבתורה אין שם רמז על השיר ולענין עיכוב לא מצינו בהדיא בתלמודא דילן דהשיר מעכב · וכן הרמב״ם ז״ל לא ביאר כלום לענין עיכוב לא בפ״ג מהל׳ כלי המקדש שמדבר שם מתנות שירה ולא בפ״ו מהל׳ תמידין שבתב שם סדר עבודת התמיד· אבל שהזכיר בפ״ז ממס׳ תמיד · ועוד ראיה נכונה לתמסקנת הש״ס דאין אין השיר מעכב הקרבן מדאמרינ׳ בערכין דף י״ז אין אומרים שירה אלא על היין כדר׳ יוחנן שם וכ״פ הרמב״ם בתמידין ומוסף פ״ד ממס׳ תמיד · ועוד ראיה נכונה לתמסקנת הש״ס דאין אין השיר מעכב הקרבן מדאמרינ׳ בערכין דף י״ז אין אומרים